

Republica Moldova

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

DECIZIE

DE INADMISIBILITATE

a sesizării nr. 139g/2022

privind excepția de neconstituționalitate a
articolelor 1, 3 și 6 din Legea nr. 1545 din 25 februarie 1998 privind
modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale
organelor de urmărire penală, ale procuraturii și ale instanțelor
judecătorești
*(repararea prejudiciului provocat prin acțiunile ilegale ale agentului
constatator)*

CHIȘINĂU

20 decembrie 2022

Curtea Constituțională, judecând în componența:

nei Liuba ȘOVA, *președinte de ședință*,
dlui Nicolae ROȘCA,
dlui Serghei ȚURCAN,
dlui Vladimir ȚURCAN, *judecători*,
cu participarea nei Dina Musteața, *asistent judiciar*,

Având în vedere sesizarea înregistrată la 5 septembrie 2022,
Examinând admisibilitatea sesizării menționate,
Având în vedere actele și lucrările dosarului,
Deliberând la 20 decembrie 2022, în camera de consiliu,

Pronunță următoarea decizie:

ÎN FAPT

1. La originea cauzei se află sesizarea privind excepția de neconstituționalitate a articolelor 1, 3 și 6 din Legea nr. 1545 din 25 februarie 1998 privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și ale instanțelor judecătorești, ridicată de dna avocat Olesea Novîțchi, în interesele dlui Alun Dodi, în dosarul nr. 2a-1352/2022, pendinte la Curtea Apel Chișinău.

2. Sesizarea a fost trimisă la Curtea Constituțională de un complet de judecători de la Curtea de Apel Chișinău format din doamnele Nelea Budăi, Ina Dutca și dl Denis Băbălău, pe baza articolului 135 alin. (1) literele a) și g) din Constituție.

A. Circumstanțele litigiului principal

3. Dl Alun Dodi a fost sancționat cu amendă pentru depășirea vitezei de circulație și pentru încălcarea regulilor privind vinieta stabilite de Codul contravențional.

4. Printr-o hotărâre din 28 septembrie 2020, Judecătoria Bălți, sediul Sângerei, a anulat decizia agentului constatator și a încetat procesul contravențional pentru că nu există faptul contravenției.

5. La 14 decembrie 2021, Judecătoria Chișinău, sediu Centru, a respins ca neîntemeiată cererea de chemare în judecată depusă de dl Alun Dodi împotriva Ministerului Justiției și a Inspectoratului Național de Securitate Publică cu privire la compensarea prejudiciului moral provocat prin tragerea ilegală la răspundere contravențională și compensarea cheltuielilor de judecată suportate. Nefiind de acord cu această Hotărâre, reclamantul a contestat-o la Curtea de Apel Chișinău.

6. La 30 iunie 2022, dna avocat Olesea Novîțchi a ridicat excepția de neconstituționalitate a articolelor 1, 3 și 6 din Legea privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și ale instanțelor judecătorești.

7. Pe 7 iulie 2022, Curtea de Apel Chișinău a admis cererea și a trimis sesizarea la Curtea Constituțională, în vederea soluționării acesteia.

B. Legislația pertinentă

8. Prevederile relevante ale Constituției sunt următoarele:

Articolul 1 Statul Republica Moldova

„(1) Republica Moldova este un stat suveran și independent, unitar și indivizibil.

(2) Forma de guvernământ a statului este republica.

(3) Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sunt garantate.”

Articolul 16 Egalitatea

„(1) Respectarea și ocrotirea persoanei constituie o îndatorire primordială a statului.

(2) Toți cetățenii Republicii Moldova sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială.”

Articolul 26 Dreptul la apărare

„(1) Dreptul la apărare este garantat.

(2) Fiecare om are dreptul să reacționeze independent, prin mijloace legitime, la încălcarea drepturilor și libertăților sale.

(3) În tot cursul procesului părțile au dreptul să fie asistate de un avocat, ales sau numit din oficiu.

(4) Amestecul în activitatea persoanelor care exercită apărarea în limitele prevăzute se pedepsește prin lege.”

Articolul 53 Dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică

„(1) Persoana vătămată într-un drept al său de o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluționarea în termenul legal a unei cereri, este îndreptățită să obțină recunoașterea dreptului pretins, anularea actului și repararea pagubei.

(2) Statul răspunde patrimonial, potrivit legii, pentru prejudiciile cauzate prin erorile săvârșite în procesele penale de către organele de anchetă și instanțele judecătorești.”

9. Prevederile relevante ale Legii nr. 1545 din 25 februarie 1998 privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și ale instanțelor judecătorești sunt următoarele:

Articolul 1

„Prezenta lege constituie actul legislativ de bază care reglementează cazurile, modul și condițiile de răspundere patrimonială a statului pentru prejudiciul cauzat prin acțiunile

ilicite comise în procesele penale și contravenționale de organele de urmărire penală, de procuratură și de instanțele judecătorești.”

Articolul 3

„(1) În conformitate cu prevederile prezentei legi, este reparabil prejudiciul material și moral cauzat persoanei fizice sau juridice în urma:

- a) reținerii ilegale, aplicării ilegale a măsurilor preventive sub formă de arest, de declarație de a nu părăsi localitatea sau țara, tragerii ilegale la răspundere penală;
- b) condamnării ilegale, confiscării ilegale a averii, supunerii ilegale la muncă neremunerată în folosul comunității;
- c) efectuării ilegale, în cazul urmăririi penale ori judecării cauzei penale, a percheziției, ridicării, punerii ilegale sub sechestru a averii, eliberării sau suspendării ilegale din lucru (funcție), precum și în urma altor acțiuni de procedură care limitează drepturile persoanelor fizice sau juridice;
- d) supunerii ilegale la arest contravențional, reținerii contravenționale ilegale sau aplicării ilegale a amenzii contravenționale de către instanța de judecată;
- e) efectuării măsurilor speciale de investigații cu încălcarea prevederilor legislației;
- f) ridicării ilegale a documentelor contabile, a altor documente, a banilor, a stampilelor, precum și în urma blocării conturilor bancare.

(2) Prejudiciul cauzat se repară integral, indiferent de culpa persoanelor cu funcție de răspundere din organele de urmărire penală, din procuratură și din instanțele judecătorești.”

Articolul 6

„Dreptul la repararea prejudiciului, în mărimea și modul stabilite de prezenta lege, apare în cazul:

- a) devenirii definitive și irevocabile a sentinței de achitare;
- b) scoaterii persoanei de sub urmărire penală sau încetării urmăririi penale pe temeuri de reabilitare;
- c) adoptării de către instanța judecătorească a hotărârii cu privire la anularea arestului contravențional în legătură cu reabilitarea persoanei fizice;
- d) adoptării, de către judecătorul de instrucție, în condițiile art.313 alin.(5) din Codul de procedură penală, în privința persoanei achitate sau scoase de sub urmărire penală, a încheierii privind declararea nulității actelor sau acțiunilor organului de urmărire penală sau organului care exercită activitate specială de investigații.”

Articolul 13

„(1) Repararea prejudiciului specificat la art. 7 lit. a), c)- g) și în capitolul III se efectuează din contul bugetului de stat, iar în cazul când prejudiciul a fost cauzat de organul de urmărire penală întreținut din bugetul local - din contul acestui buget. Prejudiciul material și moral cauzat prin aplicarea ilicită a amenzilor contravenționale de către alte organe decât instanța de judecată se repară de către aceste organe.

[...].”

ÎN DREPT

A. Argumentele autorului excepției de neconstituționalitate

10. Autorul sesizării susține că, deși sancționarea contravențională reprezintă o acuzație în materie penală, normele contestate nu reglementează posibilitatea reparării prejudiciului provocat prin acțiunile ilicite comise în procesul contravențional de procuror și de agentul constator.

11. Astfel, omisiunea respectivă conduce la un tratament diferențiat nejustificat în raport cu persoanele care au fost sancționate contravențional de agentul constator și le neagă dreptul acestora la repararea prejudiciului garantat de articolul 53 din Constituție.

12. În fine, autorul susține că prevederile contestate sunt contrare articolelor 1, 16, 26 și 53 din Constituție.

B. Aprecierea Curții

13. Examinând admisibilitatea sesizării privind excepția de neconstituționalitate, Curtea constată următoarele.

14. În conformitate cu articolul 135 alin. (1) lit. a) din Constituție, controlul constituționalității legilor, în prezenta cauză a unor prevederi din Legea privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și ale instanțelor judecătorești, ține de competența Curții Constituționale.

15. Sesizarea privind excepția de neconstituționalitate a fost ridicată de avocatul unei părți în proces. Astfel, Curtea constată că sesizarea este formulată de subiectul căruia i s-a conferit acest drept pe baza articolului 135 alin. (1) literele a) și g) din Constituție.

16. Obiectul excepției de neconstituționalitate îl reprezintă articolele 1, 3 și 6 din Legea privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și ale instanțelor judecătorești.

17. Excepția de neconstituționalitate a fost ridicată într-o cauză civilă privind compensarea prejudiciului moral și a cheltuielilor de judecată suportate prin tragerea ilegală la răspundere contravențională (sub formă de amendă contravențională, aplicată de agentul constator) înaintată împotriva Ministerului Justiției și Inspectoratului Național de Securitate Publică. Prin urmare, Curtea va analiza *infra* dacă prevederile ar putea fi aplicate la soluționarea cauzei în care a fost ridicată excepția.

18. Curtea observă că normele contestate au constituit anterior obiect al controlului de constituționalitate, însă din perspectiva altor critici de neconstituționalitate (a se vedea DCC nr. 108 din 25 septembrie 2018 și DCC nr. 20 din 17 februarie 2020).

19. Curtea notează că o altă condiție obligatorie pentru ca excepția de neconstituționalitate să poată fi examinată în fond este incidența unui drept fundamental invocat de autor (a se vedea §§ 11, 12 *supra*). Astfel, Curtea va analiza, prin prisma argumentelor autorului sesizării, dacă normele contestate reprezintă o ingerință într-un drept fundamental (a se vedea

HCC nr. 33 din 26 octombrie 2021, § 18; DCC nr. 180 din 25 noiembrie 2021, § 17).

20. Curtea constată că autorul sesizării afirmă că normele contestate încalcă articolele 1 [*statul Republica Moldova*], 16 [*egalitatea*], 26 [*dreptul la apărare*] și 53 [*dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică*] din Constituție.

21. Cu referire la pretinsa încălcare a articolului 1 din Constituție, Curtea subliniază că, în prezenta cauză, această normă comportă un caracter general și nu poate constitui reper separat și nu poate fi invocată de sine stătător, ci numai în coroborare cu o altă prevedere din Constituție, care trebuie să fie aplicabilă (a se vedea, *mutatis mutandis*, HCC nr. 2 din 12 ianuarie 2021, § 20 și jurisprudența citată acolo). De asemenea, cu referire la pretinsa încălcare a articolului 16 din Constituție, Curtea reiterează că pentru a putea fi invocat acest articol, autorul sesizării trebuie să demonstreze existența unui tratament diferențiat în privința exercițiului unui drept garantat de Constituție (a se vedea DCC nr. 143 din 15 decembrie 2020, § 21).

22. Curtea observă că prevederile contestate reglementează cazurile în care intervine răspunderea patrimonială a statului pentru prejudiciul cauzat persoanei prin acțiunile ilicite comise în procesele penale și contravenționale de organele de urmărire penală, de procuratură și de instanțele judecătorești (articolele 1 și 3 din Lege), precum și momentul apariției dreptului la repararea acestui prejudiciu (articolul 6 din Lege).

23. Astfel, Curtea reține că articolul 26 din Constituție nu este incident pentru că prevederile contestate nu limitează dreptul persoanei la apărare sau la avocat.

24. Potrivit articolului 53 alin. (2) din Constituție, răspunderea patrimonială a statului pentru prejudiciile cauzate prin erorile săvârșite în procesele penale de către organele de anchetă și instanțele judecătorești survine doar în condițiile prevăzute de lege.

25. Curtea observă că Legea nr. 1545 din 25 iunie 1998, care cuprinde normele criticate, constituie actul legislativ de bază care reglementează cazurile, modul și condițiile de răspundere patrimonială a statului pentru prejudiciul cauzat prin acțiunile ilicite comise în procesele penale și contravenționale de organele de urmărire penală, de procuratură și de instanțele judecătorești (art. 1 din Lege). De exemplu, Legea în discuție îi permite persoanei fizice să ceară repararea prejudiciului cauzat ca urmare a inițierii procesului contravențional doar în cazul în care i-au fost aplicate în mod ilegal: (a) arestul contravențional; (b) reținerea contravențională și (c) amenda contravențională de către instanța de judecată (a se vedea articolul 3 alin. (1) lit. d) din Lege). În acest caz, dreptul la repararea prejudiciului, în mărimea și modul stabilite de Legea prenotată, apare din momentul adoptării de către instanța judecătorească a hotărârii cu privire la anularea arestului contravențional în legătură cu reabilitarea persoanei fizice (a se vedea art. 6 lit. c) din Lege). Așadar, Curtea observă că Legea menționată nu reglementează repararea prejudiciului material și moral cauzat prin aplicarea ilicită a amenzilor contravenționale de către alte organe decât instanța de judecată.

26. În cazul în care a fost ridicată excepția de neconstituționalitate, autoritatea care a aplicat amenda contravențională reprezintă o subdiviziune specializată a Inspectoratului General al Poliției (a se vedea articolele 12 alin. (1) și 14 din Legea nr. 320 din 27 decembrie 2012 cu privire la activitatea Poliției și statutul polițistului). Potrivit articolului 13 alin. (1) din Legea contestată, prejudiciul material și moral cauzat prin aplicarea ilicită a amenzilor contravenționale de către alte organe decât instanța de judecată se repară de către aceste organe.

27. Pe de altă parte, Curtea constată că Legea contestată nu reprezintă singurul mecanism care reglementează răspunderea patrimonială a autorităților statului în acest sens.

28. Astfel, potrivit articolului 383 alin. (3) din Codul contravențional, persoana în privința căreia a fost pornit un proces contravențional i se repară cheltuielile suportate în proces dacă, prin hotărâre definitivă, este declarată nevinovată sau răspunderea sa contravențională a fost înlăturată, cu excepția cazului amnistiei. Totodată, potrivit articolului 384 alin. 2 lit. u) și alin. (3¹) din Codul contravențional, persoana în a cărei privință a fost pornit un proces contravențional are dreptul să ceară și să primească despăgubiri pentru prejudiciul cauzat prin acțiunile sau inacțiunile ilicite ale autorității competente să constate contravenția sau să soluționeze cauza contravențională doar în cazul în care prin hotărâre judecătorească definitivă s-a constatat caracterul ilicit al acțiunilor sau al inacțiunilor autorității competente să constate contravenția sau să soluționeze cauza contravențională. În asemenea caz, cererea se adresează persoanei juridice din care face parte autoritatea competentă să constate și să soluționeze cauza contravențională ale cărei acțiuni sau inacțiuni sunt declarate ilegale prin hotărâre judecătorească definitivă.

29. Sub acest aspect, Curtea reține că textul „potrivit legii” de la articolul 53 din Constituție nu reclamă în mod expres ca răspunderea patrimonială a statului pentru erorile provocate de către organele de anchetă și instanțele judecătorești să fie reglementată doar de Legea nr. 1545 din 25 februarie 1998. Dispozițiile legale trebuie citite în coroborare cu celelalte dispoziții incidente ca făcând parte dintr-un sistem juridic coerent (a se vedea HCC nr. 37 din 7 decembrie 2021, § 55).

30. Astfel, faptul că situația descrisă la articolele 383 alin. (3) și 384 alineatele (2) lit. u) și (3¹) din Codul contravențional nu este reglementată de legea contestată nu presupune că legea, din perspectiva articolului 53 din Constituție, nu le garantează persoanelor vătămate dreptul de a cere repararea prejudiciului provocat prin acțiunile sau inacțiunile ilicite ale autorității competente să constate contravenția sau să soluționeze cauza contravențională, de vreme ce acest drept poate fi exercitat pe baza normelor prenotate ale Codului contravențional și pe baza normelor generale privind răspunderea delictuală stabilite de Capitolul XXXIII din Codul civil.

31. Prin urmare, din analiza abstractă a prevederilor contestate, Curtea nu reține existența unei ingerințe în articolele 26 și 53 din Constituție. În consecință, nici articolele 1 și 16 din Constituție nu sunt incidente, pentru că ele nu au o aplicare de sine stătătoare.

32. Pe baza celor menționate mai sus, Curtea constată că sesizarea privind excepția de neconstituționalitate este inadmisibilă și nu poate fi acceptată pentru examinare în fond.

Din aceste motive, pe baza articolelor 135 alin. (1) literele a) și g), 140 alin. (2) din Constituție, 26 alin. (1) din Legea cu privire la Curtea Constituțională, 61 alin. (3) și 64 din Codul jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională

DECIDE:

1. *Se declară inadmisibilă* sesizarea privind excepția de neconstituționalitate a articolelor 1, 3 și 6 din Legea nr. 1545 din 25 februarie 1998 privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și ale instanțelor judecătorești, ridicată de dna avocat Olesă Novîțchi, în interesele dlui Alun Dodi, în dosarul nr. 2a-1352/2022, pendinte la Curtea Apel Chișinău.

2. Prezenta decizie este definitivă, nu poate fi supusă niciunei căi de atac, intră în vigoare la data adoptării și se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

Președinte de ședință

Liuba ȘOVA

Chișinău, 20 decembrie 2022

DCC nr. 185

Dosarul nr. 139g/2022